

NOTULEN VAN DE BUITENGEWONE CONFERENTIE VAN DE KRING VAN
ZENDELINGEN OP HALMAHERA TE TOBELO VAN 4-11 NOVEMBER 1911

Bepaald was dat wij zouden houden een vergadering met hoofden en oudsten uit alle christenkampongs op Halmahera, om te komen tot een herziene bepaling aangaande de adat, betreffende Huwelijk en echtscheiding onder de Inl. Christenen op Halmahera, omdat bij de vroegere opstelling daarvan enige afdelingen niet tot het christendom waren overgegaan; en ook in de jaren, die sinds die opstelling verlopen waren, reeds was gebleken, dat de adat zich in sommige opzichten gewijzigd had. Daar de Resident van Ternate beloofd had die vergadering met hoofden en oudsten te zullen bijwonen, waren voor die vergadering dagen vastgesteld en wel de 7de en 8ste november. In de dagen, aan die vergadering voorafgaande, zouden wij onderling dan eerst nog enige punten bespreken betreffende gemeentevorming en zelfbestuur der gemeenten, om die zo mogelijk ook nog met de gezamenlijke hoofden en oudsten te behandelen. Op de 4de november waren te Tobelo te samen de brs. Maan, Metz, van Baarda, Hueting. Van van Essen was bericht ontvangen, dat hij onderweg, te Sangowo, ongesteld was geworden en naar Boeso-boeso was teruggekeerd, terwijl de brs. Lasschuit en Ellen nog onderweg waren.

De vergadering werd dus voorlopige met het aanwezige vijftal begonnen, op zaterdag de 4de november; en nadat de voorzitter de vergadering met gebed geopend had, werden de vragen omtrent gemeentevorming en zelfbestuur der gemeenten ter tafel gebracht, om er over van gedachten te wisselen.

Begonnen werd met de bespreking der stappen die gedaan moesten worden, om van liever lede tot zelfbestuur der gemeente te komen.

Voor eerst werd bepaald, wat, in acht genomen de toestand op Halmahera onder plaatselijke gemeenten moet worden verstaan. De bepaling werd na discussie vast gesteld als volgt: onder plaatselijke gemeenten wordt verstaan een groep van gedoopten en lidmaten onder een geregeld bestuur.

Onder een geregeld bestuur wordt bedoeld, de door de gemeente gekozen oudsten, en onder haar werkende goeroe, met de zending van het district als voorzitter, die dan tezamen de plaatselijke kerkeraad zouden uitmaken. Die kerkeraad als lichaam, zou dan voor de gemeente ook naar buiten voor hare belangen kunnen optreden; en ook ingewijd kunnen worden in de administratie der gelden en bezittingen der gemeente"

Lang en breed werd gesproken over de grote moeilijkheid, die er bestaat om in sommige afdelingen, vooral Boeli-Weda alsnog tot behoorlijke gemeentevorming te komen, daar de gedoopten zeer moeilijk te bewegen zijn, catechisaties te bezoeken en voor lidmaat te leren en ook velen beslist niet wensden tot lidmaatschap te komen, wijl ze bevreesd zijn, dan niet lang meer te blijven leven. Daar deze besprekingen met veel voorbeelden uit de verschillende afdelingen werden geïllustreerd, namen ze de ganse dag in beslag. Tenslotte werd bepaald, dat er door de zendingen ieder in hun ressort, moest worden aangestuurd op de vorming van lidmaten en op het doen kiezen en aanstellingen van ouderlingen.

Zondag 5 november, werd door de tegenwoordig zijnde conferentieleden met de gemeente van Gamsoeni als rustdag gevierd. Des morgens was er een godsdienstoefening in het Tobelorees gehouden waarin br. Hueting voorging en 's avonds was er een Maleise dienst waarin br. Maan voorging.

Intussen waren de brs Ellen en Lasschuit ook aangekomen terwijl vele hoofden en Oudsten uit alle delen van Halmahera reeds aanwezig waren.

Maandag 6 september werden de besprekingen betreffende gemeentevorming voortgezet.
Besproken werden de volgende vragen:

1e. Wie wordt tot de christenen gerekend?

2^e. Antwoord al wie de Heilige Doop hebben ontvangen

2^e

Hoe lange leertijd moet voorafgaan, eer aan volwassenen de Doop wordt toegediend?

Besloten werd na discussie, dat we ons in dezen zouden houden aan het geen op de conferentie te Gamlaha in 1907 is aangenomen: n.1. dat de Doop aan volwassenen zal mogen plaats hebben, na een leertijd van niet langer dan een jaar, indien ze in die tijd bewezen hadden dat het hun ernst was met hun voornemen, tot het Christendom over te gaan.

3^e

Welke eisen voor kennis mogen worden gesteld aan hen die als lidmaat wensen te worden aangenomen?

Hierover werd lang beraadslaagd en ten slotte bepaald, dat de aan te nemen lidmaten zouden moeten kunnen blijk geven, dat ze de nodige kennis hadden van de hoofdfeiten, die nodig zijn te weten tot zaligheid. Voorlopig wordt besloten, dat tot leidraad bij het catechetisch onderwijs zou genomen worden het boekje door br. Hueting voor het onderwijs aan catechumenen opgesteld dat gedurende de verdere conferentie dagen nog door de leden samen aan een bespreking zou onderworpen worden.

Bovendien moeten zij, die worden aangenomen van onbesproken gedrag zijn

4^e

Kan hij of zij, die met een heiden in huwelijksgemeenschap gaat leven nog tot christenen gerekend worden?

Antwoord: wie daartoe overging, kom niet meer gerekend worden tot de christenen; hij of zij had zichzelf weer verenigd met de heidenen.

5e Over kerkelijke tucht.

Besloten wordt, dat waar het gold overtredingen van lidmaten, dezen zouden geweerd worden van het Heilig Avondmaal, zolang ze niet tot beter inzicht en schuldbesef gekomen waren.

Waar het dopelingen betrof, kon men niet verder gaan dan persoonlijke en openlijke vermaning, daar de meeste zendelingen een openlijke afsnijding van zulk een dooplid meer als verbittering dan als vernedering werkend beschouwen. Br. Metz betoogt echter, dat afsnijding van zulk een dooplid en openlijke afkondiging van die afsnijding in de gemeente voor hem gebleken was, in de praktijk nuttig te werken: en vond deze maatregel noodzakelijk. Daarna werd nog medegedeeld wat in verschillende afdelingen het voorlopig resultaat was geweest der bespreking met de hoofden en Oudsten over de adat betreffende Huwelijk en echtscheiding onder de christen Inlanders op Halmahera.

Voorts werd voorgesteld door br. Hueting, dat, hoewel men nog niet overal tot gemeentevorming kan komen, nu reeds aan het Bestuur te verzoeken hare toestemming te geven tot het doen van stappen, om te komen tot organisatie van de kerk van Halmahera, in dien zin, dat dan de gezamenlijke plaatselijke gemeenten binnen de Kerk van Halmahera, en elk ressort een classis vormen; en wel voornamelijk om, wanneer algemene belangen, de kerk betreffende, moeten besproken worden, men uit elke classis enige afgevaardigden kan zenden als vertegenwoordigers van alle gemeenten bij elkaar heeft te roepen.

Wordt besloten dit verzoek in te zenden.

Op maandag 6 en in de morgen van dinsdag 7 november hadden ook de overige Oudsten en Hoofden zich vertoond. Het waren de Singadji's van Tobelo, Kau, Iboe en Loloda. En op enkele hoofden na de hoofden van alle christenkampongs van Tobelo, Kau, het binnenland van Kau, Dodinga, Sidangoli, Todowongi (uit de baai van Djalilolo) Iboe, Loda, Galela, Morotai, Boeli en Weda. Deze allen kwamen samen in de kerk te Gamsongi met als gast de Resident van Ternate en de Civiel Gezaghebber van de Oostkust van Halmahera. Voorts als moderamen van de vergadering, de zendelingen van de U.Z.V. (uitgenomen br. van Essen) met br. van Baarda als voorzitter.

Des morgens, Dinsdag 7 november om 9 uur werd de vergadering door de voorzitter met gebed geopend. Daarna verwelkomde hij, ook namens de tegenwoordig zijnde heren, de uit alle delen van Halmahera opgekomen Hoofden en Oudsten van de christenen, wier aanblik in hem een dankbaar gevoel jegens God wekte, die de vroeger door stamverschil verdeelden, door hun kennis te geven aan de ene Zaligmaker, Zijn Zoon, als tot een Vader had willen brengen, zodat nu allen als kinderen des huizes te samen mochten komen. Hij herinnerde ze dat ze te samen waren gekomen, om te spreken voornamelijk over de adat der christenen op Halmahera inzake Huwelijk en Echtscheiding vroeger reeds bij onderling goedvinden vastgesteld, waar in de vele jaren sindsdien verlopen was de oude regeling op menig punt gewijzigd. Hij deelde voorts mede dat de Resident van Ternate zich liet vertegenwoordigen bij deze vergadering, opdat in de vervolge met het hier vastgestelde rekening zou kunnen gehouden worden in voorkomende gevallen.

De verordening op het Huwelijk en Echtscheiding onder de christenen op Halmahera, zoals die indertijd door de Resident van Ternate en Onderhorigen was opgemaakt volgens de vroeger aangenomen adat, werd nu punt voor punt in bespreking genomen.

Algemeen werd toegestemd, dat het huwen van hen die gerekend worden tot een huisgezin te behoren, volgens de adat verboden is, ook wanneer zij zijn stiefbroer en zuster. Zijn dezen evenwel volwassen tijdens het huwelijk van de respectievelijke ouders van wordt het huwelijk niet voor verboden geacht, alleen wel zo ze tijdens het huwelijk van resp. ouders nog kinderen waren en samen in een woning groot gebracht.

De hoofden van Boeli merkten op, dat een huwelijk van niet in een huis opgewassen stiefbroer en -zuster niet kon worden gesloten, dan na betaling van fl. 10.-, in Weda na betaling van fl 30.-. Waar zij bij nadere bespreking tot het inzicht kwamen, dat geen enkele band des bloeds of des huisgezins tussen zulke personen bestaat, en ook in andere afdelingen ongestoord huwelijken mochten plaats vinden tussen zulke personen, wilden ook zij voortaan eventueel een zodanig huwelijk zonder bijzondere betaling tolereren. Huwelijken tussen eigen en geadopteerde kinderen worden nog steeds voor verboden gehouden; evenzo huwelijken tussen stiefvader of moeder en stiefkind. Tegen een huwelijk tussen weduwnaar en zijn schoonzuster is volgens de adat niets aan te voeren. Evenmin tegen een huwelijk tussen een gescheiden man met zijn vroeger schoonzuster.

Bij het spreken over de vastgestelde leeftijd bij het huwen om kinderhuwelijken te voorkomen, werd gevoeld, dat het vaststellen van zulk een leeftijdsgrens gewenst is, maar daar men niet het rechte begrip had van jaren, wilde men liever, dat de zending de jaren vaststelde. Als uiterste grens om tot een huwelijk over te gaan, werd vastgesteld voor jongens de leeftijd van 16 jaar en voor meisjes de leeftijd van 14 jaar. Bij overtreding, met medewerking der ouders, werd de straf bepaald op fl. 12,- boete voor de ouders en fl. 12.- boete voor de kinderen.

Werd gevraagd of het volgens de adat was, wanneer een getrouwd man aan een tweede vrouw verbindt, ook al stemde zijn wettige vrouw daar in toe. Algemeen werd betuigd dat dit tegen de adat is, zodat men er voor was, dat uitdrukkelijk in de adatregeling werd opgenomen de bepaling: bigamie is verboden.

Op een desbetreffende vraag wordt algemeen erkend, dat het volgens de adat niet verboden is, wanneer een gescheiden man weer trouwt met de vrouw van wie hij gescheiden is.

Waar echter de adat op de echtscheiding der christenen medebrengt, dat men niet in opwelling van toorn tot verwerping van zijn vrouw kan komen, maar dien aan gaande eerst herhaaldelijk tot verwerping wordt vermaand en tenslotte nog een drietal maanden bedenktijd wordt aangegeven en aldus de echtscheiding na rijpe overweging plaats heeft, vindt men algemeen, dat het wederhuwen van een gescheiden man met de vrouw van wie hij gescheiden is, moet verboden worden. Daar sommigen de zaak nog niet goed schijnen begrepen te hebben en de ochtendvergadering moet opgeheven worden, wordt besloten, dat de vollende morgen een eindbesluit in deze zal genomen worden.

Ac werd in zijn geheel overgenomen, alleen met deze wijzingen dat het gebruik dat tegen een betaling van 10 gulden, met overschrijding van de band des bloeds een huwelijk wordt mogelijk gesteld tussen kinderen wier ouders een grootvader en een grootmoeder hadden, dus tussen achterneven en achternichten (in de volkstaal: zuster en broeder) worden bloedschande geacht te zijn en zijn beslist tegen de adat, dus verboden.

Bh. Het eigenlijk huwelijk betreffende, werd onveranderd weder zo vastgesteld.

Bo. Van dit punt werd in deze adatregeling slechts opgenomen het gedeelte, waarin gezegd wordt, dat het kamponghoofd onderzoek doet, of er al dan niet verboden tegen het aangevraagde huwelijk bestaan en naar hetgeen tussen de ouders der te huwen kinderen wordt afgesproken, omtrent het al of niet blijven inwonen van enige kinderen bij de ouders. Aangaande het andere gedeelte van dit punt wordt wel betuigd dat het door velen inzonderheid de hoofden gewenst werd, dat jonggehuwden, alvorens een huwelijk aan te gaan, een eigen woning in de kampong bouwen, doch dat de volksadat dit niet meebrengt en daarom de bepaling, dienaangaande in de adatregeling opgenomen, nooit de nodige kracht bezeten had. Dat men evenwel, waar de wenselijkheid van deze maatregel gevoeld wordt, op raad van de Civiel-Gezaghebber aan de Resident van Ternate eerbiedig wil verzoeken, stappen te willen doen bij de zelfbestuurder van Ternate en Tidore op dat deze bepaling worde gemaakt, dat jonggehuwden in landen verplicht zijn binnen drie maanden na hun huwelijk een eigen woning in hun kampong op te zetten, behoudens hetgeen dienaangaande getolereerd wordt in deze tegenwoordige verordening op het huwelijk en de echtscheiding, aan enige zoon en dochter.

Bc.

Werd overgenomen met deze bijvoeging (op voorstel van de Civiel Gezaghebber, dewijl het voor het gerecht nodig kon zijn een criterium te hebben voor het al of niet gehuwd zijn van de partijen) het criterium voor het huwelijk is het al of niet ingeschreven zijn der partijen in het register der huwelijken.

Omtrent de bruidschat bleek, dat het in de meeste afdelingen, waar vroeger de bruidschat verlaagd werd, de wens bestond hem weer op de oude voet terug te brengen. De hoofden en Oudsten werd tot de volgende morgen de tijd gegeven, om het over de vast te stellen sommen eens te worden.

Woensdag 8 november, wordt de vergadering voortgezet. Begonnen werd met de vraag tot welk eindbesluit men gekomen was inzake het al of niet geoorloofde van een huwelijk tussen een gescheiden man en vrouw van wie hij gescheiden is. Algemeen wordt besloten, dit in de vervolge te verbieden.

Vervolgens werd gevraagd naar het resultaat der overwegingen inzake de bruidschat.

Opgegeven werd dat het bedrag van de bruidschat voor de verschillende afdelingen als volgt is vastgesteld:

Voor	Tobelo	fl. 60,-
	Kau	fl. 64,-
	Dodinga	fl. 60,-
	Sidangoli	fl. 60,-
	Todowangi	fl. 60,-
	Iboe	fl. 40,-
	Loloda	fl. 48,-
	Galela	fl. 40,-
	Morotai	fl. 60,-
	Boeli	fl. 48,-
	Weda	fl. 48,-

Op de huwelijksakte zal aangetekend worden, hoeveel als bruidschat bij het aangaan van het huwelijk is betaald; met de bepaling dat in geval van scheiding voor de Hakimraad niet meer dan de genoemde som zal kunnen teruggevorderd worden.

Cb. Dit punt vervalt. In elk district zal de bruidschat betaald worden naar voor dit district is vastgesteld.

Cc. Dit punt vervalt eveneens, daar reeds bepaald is, dat eventueel niet meer dan de betaalde bruidschat zal teruggegeven worden.

Cd. Dit punt wordt veranderd. Daar de bruidschatten weer op de ouden voet gesteld zijn, wil men in sommige districten het tegengeschenk voor de bruidschat weer doen betalen. Door dit tegengeschenk wordt de bruidschat niet meer terugvorderbaar. Daar dit tegengeschenk evenwel niet altijd wordt gegeven en voor de verschillende afdelingen niet hetzelfde is, wordt de betaling er van facultatief gesteld en zal, in geval van betaling, de plaatselijke landsadat gevolgd worden. Wordt dit tegengeschenk gegeven, dan geschied dit in tegenwoordigheid van het kamponghoofd, terwijl het vermeld wordt op de trouwakte.

Dd. Daar de adat omtrent het schaakhuwelijk in alle districten verschillend is, wordt aan de plaatselijke rechter overgelaten dergelijke gevallen te berechten naar het daar ter plaatse geldende adatrecht.

Db. Roven van vrouwen blijft beslist verboden.

Nu komt art V Echtscheiding ter sprake.

Aa. en Ab. worden onveranderd overgenomen. Alleen werd bij punt A de aandacht gevestigd dat waar de vrouw de klaagster is en het haar verlangen is, van de man te scheiden ze niet meer door het betalen van de "schaambedekking" en de "hartsmedicijn" gedwongen kan worden, de man weer te volgen.

Ac. Wordt ook onveranderd aangenomen. Alleen worden, ter verduidelijking aan het eind van deze alinea bijgevoegd de woorden "is de vrouw de aanklaagster, dan wordt de bruidschat niet teruggegeven."

Ad. Aan dit punt wordt toegevoegd: "de bruidschat is in dit geval voor de man verloren; omdat hij door zijn gedrag toont de vrouw niet meer te willen hebben. De kinderen aan de man er aan zijn familie, indien de man van die kant genegen is, de verplegingskosten voor de kinderen te betalen, gedurende de tijd van de afwezigheid van de man.

Ae. Ondergaat enige wijziging, waardoor de redactie aldus zal luiden: "wanneer een der echtgenoten van diefstalige aard blijkt te zijn en reeds driemaal wegens kleine diefstallen is gevonnisd, kan de andere echtgenoot scheiding aanvragen. Evenzo wanneer een van beiden een misdadig bedrijf, waardoor (hij, zij) met een ontfermend vonnis gestraft wordt (moord, brandstichting). Is de vrouw de schuldige, dan wordt de bruidschat teruggegeven; is de man de schuldige dan is de bruidschat voor hem verloren."

Af. Wordt aangenomen, met bijvoeging, dat een uitzondering gemaakt wordt voor punt Ac indien alsnog de verpleegkosten voor de kinderen, gedurende de tijd van 's mans afwezigheid, worden betaald.

Ag. Blijft onveranderd.

Uit de bespreking van punt 3 blijkt, dat in het Boelische en het Wedase in deze gelijke rechten bestaan voor man en voor vrouw. Hierop worden de hoofden van de andere districten attent gemaakt, waarna dezen, na langdurige beraadslagingen tot het besluit komen, het voorbeeld van Boeli-Weda te volgen. Zodat moedwillige scheiding, hetzij de man of de vrouw ze aanlegt, de aanleggende partij zal veroordeeld worden tot het betalen van de vrijkoopsom van de hand des huwelijks; bovendien verliest de aanleggende partij zijn (hare) kinderen, benevens de bruidschat. Betreffende het deel der saam verkregen goederen, dat de aanleggende partij al of niet meekrijgt, zal in de verschillende afdelingen naar plaatselijk adatrecht beslist worden.

De gehele behandeling van de adat in zake huwelijk en echtscheiding afgelopen zijnde wordt de vergadering medegedeeld, dat de volgende dag het geheel van deze adatregeling zal worden voorgelezen in het Maleis; en de hoofden en Oudsten door hunnen ondertekening van hun instemming zullen doen blijken. Hiermede wordt de vergadering gesloten.

Donderdag 9 november, wordt begonnen met de zaken betreffende gemeentevorming en zelfbestuur der gemeenten. Op de voorvergadering van Zaterdag en maandag waren deze punten breedvoerig besproken door de zendingen en vastgesteld.

Nu resitte nog dit alles de Oudsten (meest alle hoofden waren ook tegenwoordig) mede te delen. De punten werden voorgelezen en daarna verduidelijkt, hun bedoeling of draagkracht aangehouden, door de voorzitter, en verder ook door andere broeders. Toen br. van Baarda allen opwekten voor lidmaat te leren werd het openbaar, waarom er betrekkelijk zo weinig lust is lidmaat te worden. Men moet zich dan een zwart pak aanschaffen en spoedig zal men

sterven. Br. van Baarda en vooral Maan wezen met nadruk er op, dat de gemeenten nu groot geworden zijnde, zich meer verantwoordelijk moesten gaan voelen, ook in bijdragen van de kosten van het werk. Br. Hueting wees op de eenheid die alle christenen op Halmahera vormen; voor kleine gemeenten een vertroosting, te weten dat elders velen van het zelfde geloof zijn; voor krachtiger gemeenten een spoorslag de zwakken te helpen.

Br. Maan uitte zijn verwondering evenals br. Metz, dat er zo weinig animo bestaat voor de Opleidingschool. Br. Munk toonde aan, als een natuurlijk gevolg van alle besprekingen hier gehouden, dat in de toekomst kinderen des lands het goeroe-ambt moeten vervullen. Daarom moesten de Oudsten daar toe mede werken, en dat konden ze, door de bezwaren van de ouders uit de weg te ruimen en jongens in hun kampons op te wekken, zich voor het goeroe ambt op te geven. Ook de Singadji van Tobe lo zette het doel der Opleidingschool nader uiteen, waarbij br. Hueting nog gelegenheid had te wijzen op een bezwaar van de ouders door de Singadji aangevoerd, dat de kwekelingen ook handenarbeid verrichten, hout halen en dergelijke; dat konden de kinderen ook thuis wel doen. Br. Hueting onderhield de aanwezigen hier scherp over een veel voorkomende ondeugd bij de bewoners van Halmahera: luiheid.

Br. Hueting sloot deze recht aangename vergadering met Hoofden en Oudsten met dankgebed.

Des middags had de voorlezing en ondertekening der adatregeven plaats, wat een hele tijd in beslag nam. Met deze derde dag, kwamen de bijeenkomsten met Hoofden en Oudsten tot een einde.

Vrijdag 10 november, een Vergadering zonder hoofden.

Br. Hueting heeft in aansluiting met de adat nog een mededeling over de eed. De Civiel Gezaghebber is er zeer op gesteld, dat elk, die moet getuigen, een eed aflegt.

Hij beweert daarbij te moeten gebruik maken van de vastgestelde eedsformule:

"akoe bersoempah demi Allah, atas kebenaran" Br. Hueting heeft hier omtrent geïnformeerd bij de Zendingconsul en ten antwoord gekregen, dat, behalve voor het inzweren van ambtenaren, geen officiële eed door het Gouvernement is ingesteld, maar dat elk zweert naar zijn godsdienstige overtuiging.

Wordt voorgesteld dat br. van Baarda en br. Maan met de Civiel Gezaghebber over deze zaak zullen gaan spreken.

De Civiel Gezaghebber deelde mede, dat hij de eed alleen afneemt in zaken van gouvernementsonderdanen. Tegen het zweren met de hand op de bijbel had de C.G. bezwaar.

Ingekomen brief van br. Letteboer, dat hij zich bereid verklaart de zendelingen bij te staan, zo ze anak-piara's mochten nodig hebben of anderszins. Br. Metz deelde hierbij mede, dat br. Letteboer op een oproeping voor Papoea wel 30 sollicitanten kreeg, waaruit hij een 7tal koos. Van de overigen was er niet een genegen naar Halmahera te gaan. Waarop br. Metz nadere informatie heeft genomen.

Een bericht van de militair apotheker te Ambon, omtrent de verzending van medicijnen voor kennisgeving aangenomen. Br. Maan merkt op, dat feitelijk de Bestuursambtenaren verplicht zijn de medicijnen op de woonplaats van de betrokkene te doen bezorgen.

Circulaire van de Post over aanvraag van dienstzegels.

De voorzitter heeft al bericht ontvangen, dat het voor de zendeling niet behoefde aangezien ze slechts enkele nodig hebben.

Br. Lasschuit vraagt, welke zangspelen geoorloofd zijn. Is reeds op een vroegere conferentie besproken. Algemeen wordt goed geacht ze zoveel te beperken.

Br. Metz heeft bij de firma van der Roest de prijs aangevraagd van spelboekjes in het Loa's. De prijs zal komen op fl.0,60 a fl. 0,70 per deeltje, gerekend op 200 ex, Goed gevonden dat hij ze bestelt.

In bespreking wordt gebracht de modellen voor de rekening van de gemeenten en scholen. Na veel heen en weer gepraat, wordt overwogen, dat dit jaar nog niet tot het opmaken der rekeningen kan worden overgegaan. Ten eerste omdat nog niet begrepen wordt hoe de rekeningen moeten worden ingericht, ten tweede omdat nog geen antwoord is ingekomen op de subsidieaanvragen en dus niet bekend is, wat en hoeveel voor de scholen van de Regering zal worden ontvangen.

Daar de vergadering met de hoofden 3 dagen heeft geduurd en morgen Zaterdag bootdag is, zo is er geen voldoende tijd meer om het Leerplan te bespreken. Daarom wordt Br. Maan verzocht zijn opstel voor te lezen: "Hoe brengen we onze christenen enig begrip bij van het Heilsfeit der Verzoening?". Na de voorlezing, die met aandacht wordt gevolgd, heeft een levendige discussie plaats. Later zal het opstel opgezonden worden.

Br. Metz eindigt de Conferentie met het lezen van een gedeelte uit Romeinen 16 en met dankgebed.

Voorzitter M.J. van Baarda
Secretaris J.C. Munk.